

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Jan Šidlo

Teleologický výklad v judikatuře nejvyšších soudů

Bakalářská práce

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Teleologický výklad v judikatuře nejvyšších soudů vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne

Rád bych tímto poděkoval JUDr. Petru Osinovi, Ph.D. za pomoc při zpracování práce a cenné rady a připomínky, které mi pomohly při zpracování práce.

Obsah

Úvod.....	5
1. Interpretace práva	6
2. Interpretační metody	7
2.1. Jazykový výklad.....	7
2.2. Logický výklad.....	8
2.3. Systematický výklad	11
2.4. Historický výklad.....	12
2.5. Komparativní výklad	12
3. Teleologický výklad.....	13
3.1. Subjektivně historický a objektivně recentní výkladový cíl.....	14
3.2. Politické zneužití teleologického výkladu.....	15
3.3. Neplatnost pro rozpor se zákonem, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje (§580 odst. 1 OZ).....	15
3.4. Teleologická redukce.....	17
4. Praktická část	18
4.1. Teleologický výklad v judikatuře Ústavního soudu	18
4.2. Teleologický výklad v judikatuře Nejvyššího soudu	21
4.3. Teleologický výklad v judikatuře Nejvyššího správního soudu	23
Závěr.....	25
Seznam použitých zdrojů.....	27
Shrnutí/ abstrakt	30
Klíčová slova/ key words.....	31

Úvod

Právník řeší každý den nespočet právních případů. Aby dospěl ke zdárnému výsledku, musí umět správně interpretovat zákony. Tím se právník odlišuje od člověka, který nemá právní vzdělání. Například člověk bez právního vzdělání z těžší dovodí, že v ustanoveních o příkazních smlouvách, konkrétně v § 2438 odst. 1, který zní „*Příkazce poskytne příkazníkovi odměnu, byla-li ujednána nebo je-li obvyklá, zejména vzhledem k příkazcovu podnikání.*“, se má správně číst „vzhledem k příkazníkovu podnikání“, jinak by dané ustanovení nedávalo smysl. V praxi tak může nastat situace, kdy je jazykový význam ustanovení jasný, avšak je v rozporu s teleologickou interpretací. To, jak právník dokáže argumentovat pomocí jednotlivých interpretačních metod, vypovídá o úrovni jeho právního myšlení.

Interpretací právník vyvozuje z textu zákona právní normu. K tomu, aby ji správně vyvodil, je nezbytné, aby zvolil správnou interpretační metodu. Teorie zná celou řadu interpretačních metod, přičemž in concreto lze užít jedné nebo i více interpretačních metod, aby interpret dospěl k metodologicky správnému závěru. Například posuzuje-li interpret, zda je dané ustanovení občanského zákoníku kogentní nebo dispozitivní, využije nejen jazykového výkladu, kdy zkoumá, zda dané ustanovení obsahuje přímý zákaz „zakazuje se“ nebo nepřímý zákaz (například prohlášení právního jednání za neplatné, nicotné atd.), ale také využije výkladu systematického, kdy se ptá, do jaké části je dané ustanovení zařazeno, a případně i výkladu teleologického nebo jiného.

Teleologický výklad představuje jednu z nejspornějších výkladových metod, proto si zaslouží na úkor ostatních výkladových metod v práci nejvíce pozornosti. Tento výklad lze považovat za po teoretické stránce nejvíce propracovaný. Lze obecně říci, že tento výklad využívají spíše vyšší soudy jako je Ústavní soud, Nejvyšší soud nebo Nejvyšší správní soud, zatímco nižší soudy se drží spíše jazykového výkladu. O teleologickém výkladu práce pojednává jak v rovině teoretické, tak praktické, kdy se zaměřuji na konkrétní rozhodnutí nejvyšších českých soudů, ve kterých bylo užito právě teleologického výkladu. Vedle teleologického výkladu práce pojednává v rámci teoretické části i o dalších výkladových metodách.

1. Interpretace práva

Interpretace pochází z latinského *interpretatio*, tedy v překladu výklad. Pojem *interpretari* pak znamená vykládat. Interpretace je integrální složkou procesu poznání.¹ Interpretace práva se týká především právních textů, tedy zákonodárných aktů, ale také smluv a jiných právních úkonů.² Dle mého názoru se však může týkat také úkonů nepsaných, například smluv, které byly uzavřeny ústně. Interpretace je přiřazování významu, resp. smyslu znakům. Výklad právního předpisu směřuje ke zjištění jeho významu, smyslu.³ František Weyr uvádí, že každá norma něco tvrdí, a úkolem poznávání v tomto případě je zjistit obsah tohoto tvrzení.⁴ Pro interpretaci platí zásada *clara non sunt interpretanda*, *interpretatio cessat in claris*, tedy že interpretace končí tam, kde je výklad zřejmý. Interpretace má dvě základní funkce, které je třeba na tomto místě vytyčit. Jednak se jedná o funkci kognitivní, tedy úkolem interpretace je poznání právní normy z právního předpisu. Druhou funkcí je funkce justifikační, kterou lze chápat jako ospravedlnění řešení, které interpret zvolil.⁵

¹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 128.

² Tamtéž, s. 128.

³ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995, s. 168.

⁴ WEYR, František. *Teorie práva*. Brno – Praha: Orbis, 1936, s. 62.

⁵ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995, s. 168, 169.

2. Interpretační metody

Nástrojem interpretace jsou jednotlivé výkladové metody. Interpretační metody lze definovat jako „*postupy či způsoby objasnění smyslu interpretovaného textu, resp. jiného objektu interpretace.*“⁶ Běžně je rozlišováno mezi šesti základními výkladovými metodami. Jedná se o metodu jazykového výkladu, metodu logického výkladu, metodu systematického výkladu, metodu historického výkladu, metodu komparativního výkladu a metodu teleologického výkladu. Gerloch rozděluje těchto šest výkladových metod do dvou kategorií na standardní metody interpretace, jež by měly být součástí každého interpretačního postupu, a nadstandardní metody interpretace. Mezi standardní interpretační metody jsou řazeny metoda jazykového výkladu, metoda logického výkladu a metoda systematického výkladu. Nadstandardní metody interpretace se vyznačují tím, že je pro ně rozhodující smysl zákona. Platí pro ně, že „*argumentační závěry takto zjištěné nemohou obstát, jsou-li ve zjevném rozporu s textem (literou) zákona, resp. mezinárodní smlouvy, a s interpretačními výsledky dosaženými standardními metodami.*“⁷ Řadíme do nich metodu historického výkladu, metodu komparativního výkladu a metodu teleologického výkladu. Přitom platí, že metody, které spadají do této skupiny, se neuplatní, pokud jsou ve zjevném rozporu s výsledky interpretace, které byly získány standardními metodami.⁸

2.1. Jazykový výklad

Začátek výkladu je vždy u slovního vyjádření, vlastního smyslu slov. Nejčastěji se vyskytuje pojmenování „jazykový výklad“, nicméně lze se setkat i s pojmem „gramatický výklad“, nebo „jazykově gramatický výklad“.⁹ Jazykový výklad je pouhým prvotním přiblížením se právní normě, jejímž nositelem je právní předpis.¹⁰ Interpret zde vychází z dikce zákona a věnuje se interpunkčním znaménkům, používání jednotného a množného čísla. Interpreta budou dále zajímat pravidla o významu slov, pravidla pravopisu apod. Jazyk, v němž je vyjádřena norma, je jazyk právní. Melzer zdůrazňuje, že je třeba právní normu přísně odlišit od určitého ustanovení právního předpisu. Právní norma je myšlenkou obsaženou v projevu, která však nemusí odpovídat zákonodárcovu pokusu o její jazykové

⁶ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 133 - 134.

⁷ Tamtéž, s. 137.

⁸ Tamtéž, s. 137.

⁹ KRAMMER, Ernst. A. *Juristische Methodenlehre*. 1. vydání. Bern: Stämpfli Verlag, 1998, s. 43.

¹⁰ K tomu viz blíže náleží ÚS ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97.

vyjádření.¹¹ Norma je to, co zjistíme až výkladem daného ustanovení, tedy výsledkem výkladu. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen OZ) uvádí, že „zákonnému ustanovení nelze přikládat jiný význam, než jaký plyne z vlastního smyslu slov.“ S jazykovým výkladem se nelze však spokojit ani tehdy, dává-li jednoznačné řešení a je třeba vždy zkoumat, zda tu není prostor pro dotváření práva. Toto koneckonců konstatuje i Ústavní soud ve svém nálezu, když stanoví, že „soud není absolutně vázán doslovným zněním zákonného ustanovení, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit v případě, kdy to vyžaduje ze závažných důvodů účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jenž mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku.“¹² Jako příklad lze uvést §2072 odst. 2 OZ, který stanoví: „Odůvodňují-li to okolnosti, považuje se za nevděk vůči dárci také zjevné porušení dobrých mravů vůči osobě obdarovanému blízké.“ Zde měl zákonodárce zřejmě na mysli osobě dárci blízké, proto si nevystačíme s pouhým jazykovým výkladem. Obdobný případ, kde si nevystačíme s jazykovým výkladem, je v §2438 odst. 1 OZ, který stanoví: „Příkazce poskytne příkazníkovi odměnu, byla-li ujednána nebo je-li obvyklá, zejména vzhledem k příkazcovu podnikání.“ Opět si musíme pomoci teleologickým výkladem a dovést, že v daném ustanovení měl zákonodárce zřejmě na mysli „vzhledem k příkazníkovu podnikání“. Dále lze uvést §447 OZ, který stanoví: „Jsou-li pokyny zmocnitele obsaženy v plné moci a musely-li být známy osobě, vůči níž zmocněnec jednal, považuje se jejich překročení za porušení zástupčího oprávnění.“ Ze smyslu a účelu daného ustanovení, tedy s pomocí teleologického výkladu dojdeme k závěru, že místo „a“ má být napsáno „nebo“. Dalším příkladem, kdy je případ z jazykového hlediska bezproblémový, a přesto musí nastoupit jiné výkladové metody, je §1341 odst. 1 OZ. Ten stanoví „Má-li se stát zástavou věc, k níž má zástavnímu dlužníku vzniknout zástavní právo teprve v budoucnu, vznikne zástavní právo nabytím vlastnického práva zástavním dlužníkem.“ Správně má být napsáno „k níž má zástavnímu dlužníku vzniknout vlastnické právo teprve v budoucnu“.

2.2. Logický výklad

Logický výklad používá poznatky formální logiky při zkoumání logické struktury normy.¹³ Někteří autoři logickou metodu nepovažují za samostatnou výkladovou metodu.¹⁴

¹¹ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 88.

¹² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4.2.1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96.

¹³ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 134.

¹⁴ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 128.

Jsem však toho názoru, že třebaže jsou logické argumenty využívány zpravidla při teleologickém výkladu, neznamená to, že by spadaly výhradně pod tento výklad, neboť mohou být bezpochyby uplatněny i mimo teleologický výklad. V rámci logického výkladu můžeme rozlišit tyto argumenty právní logiky: argumentum a contrario, argumentum per eliminationem, argumentum a simili, argumentum a fortiori, argumentum per analogiam a argumentum reductione ad absurdum.

Argument a contrario (argument z opaku) znamená, že jsou-li dvě možnosti a právní předpis výslovně stanoví něco o jedné z nich, pak to neplatí pro možnost druhou. Příkladem je §1265 odst. 2 OZ, v němž se stanoví, že osobní služebnost nelze převést na jinou osobu. A contrario tedy platí, že pozemkovou služebnost na jinou osobu převést lze. Dalším příkladem může být §254 odst. 3 zák. č. 141/1961 Sb. (dále jen trestní řád), dle kterého *„Jestliže oprávněná osoba podá odvolání do výroku o vině, přezkoumá odvolací soud v návaznosti na vytýkané vady vždy i výrok o trestu, jakož i další výroky, které mají ve výroku o vině svůj podklad...“* A contrario tedy platí, že je-li podáno odvolání co do výroku o trestu, přezkoumá soud jen výrok o trestu. Dále lze uvést § 202 odst. 1 písm. f) zák. č. 99/1963 Sb. (dále jen občanský soudní řád), který stanoví: *„Odvolání není přípustné proti usnesení, jímž by schválen smír.“* A contrario tak lze dovodit, že proti usnesení, jímž smír schválen nebyl, odvolání přípustné je.

U argumentu per eliminationem (důkaz vyloučením) se vychází z existence taxativního výčtu a konkrétní případ není podřaditelný pod žádnou z jeho položek. Například §498 OZ, ve kterém se v odstavci 1 stanoví, co jsou nemovité věci. Nemovitými věcmi jsou tedy *„pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim, a práva, která za nemovité věci prohlásí zákon. Stanoví-li zákon, že určitá věc není součástí pozemku, a nelze-li takovou věc přenést z místa na místo bez porušení její podstaty, je i tato věc nemovitá.“* Důkazem vyloučení potom dovodíme, že co není věcí nemovitou podle odstavce 1, je věcí movitou dle odstavce 2 daného ustanovení.

Argument a simili (argument podobnosti), také argument a pari, případně argument per analogiam, se používá u demonstrativních výčtů. Podobá se argumentu per eliminationem v tom, že také není podřaditelný pod žádnou z jednotlivých položek výčtu, avšak v některém ohledu se těmto podobá. V teorii se rozeznává analogie zákona (analogie legis) a analogie

práva (analogie iuris). Logický argument a simili se použije jen v případě analogie legis.¹⁵ Jako příklad lze uvést §66 odst. 2 OZ, dle kterého se prohlášení za nezvěstného může stát na návrh osoby, která na tom má právní zájem, zejména na návrh manžela nebo jiné blízké osoby, spoluvlastníka, zaměstnavatele nebo korporace, na níž má tento člověk účast. Výčet je pouze demonstrativní, proto mohou podat návrh i další osoby v tomto ustanovení neuvedené, které prokáží právní zájem.

Argument a fortiori, též zvaný argumentum a potiori, spočívá v tom, že platí-li něco o větším, pak to tím spíše platí i o menším. V rámci tohoto argumentu se rozlišuje argument a maiori ad minus (od většího k menšímu) a argument a minori ad maius (od menšího k většímu). Argument a minori ad maius bývá zpravidla popsán takto: pokud je určitý následek přiřazen k méně závažnému skutkovému stavu, pak musí tím spíše platit i pro více závažný skutkový stav. U argumentu a maiori ad minus naopak platí, že když podle zákona nemá být právní následek vyvolán ani závažnějšími skutkovými stavy, pak tím méně nemá být vyvolán méně závažnými.¹⁶ Příkladem argumentace od většího k menšímu je: „Je-li někde zákaz zastavení (ve smyslu silničního provozu), tím spíše tam bude zákaz stání.“¹⁷ Příkladem argumentu od menšího k většímu je: „Je-li někdo vázán zákonem, je vázán i ústavním zákonem.“¹⁸ Dalším příkladem argumentu od menšího k většímu je, že je-li možné od smlouvy odstoupit jednostranně, je tím spíše možné, aby se strany vzájemně dohodly a smlouvu zrušily.¹⁹ Z judikatury lze ještě uvést případ týkající se soudního řádu správního, když Nejvyšší správní soud judikoval: „*Pokud soudní řád správní označuje za nepřipustnou žalobu proti správnímu rozhodnutí, vůči němuž žalobce nevyčerpal řádné opravné prostředky, tím spíše musí být nepřipustná žaloba proti rozhodnutí, které bylo vydáno v důsledku souhlasu účastníka řízení, a tedy jeho vědomého rozhodnutí, že přestupek nebude projednáván v řízení, jehož předmětem by bylo skutkové i právní posouzení jeho jednání.*“²⁰

Argument per analogiam se člení na argumentum per analogiam legis a argumentum per analogiam iuris. Analogii zákona upravuje občanský zákoník v §10 odst. 1 OZ, v němž se stanoví: „*Nelze-li právní případ rozhodnout na základě výslovného ustanovení, posoudí se podle ustanovení, které se týká právního případu co do obsahu a účelu posuzovaného*

¹⁵ BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří, GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 2. vydání. Praha : ASPI, 2004. s. 184.

¹⁶ BYDLINSKY, Franz. *Juristische Methodenlehre und Rechtsbegriff*. 2. vydání. Wien, New York: Springer – Verlag, 1991, s. 479.

¹⁷ HARVÁNEK, Jaromír a kol. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 375.

¹⁸ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 136.

¹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 12. 2004, sp. zn. I. ÚS 670/02.

²⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 12. 2004, sp. zn. 6 As 49/2003-46.

právního případu nejbližšího.“ Například občanský zákoník výslovně nestanoví, kdo je matkou nascitura. Stanoví pouze v §775, že matkou dítěte je matka, která dítě porodila. Za pomoci tohoto argumentu dojdeme k závěru, že matkou nascitura je žena, která má nascitura porodit. Analogii práva upravuje občanský zákoník v §10 odst. 2 OZ, v němž se stanoví: *„Není-li takové ustanovení, posoudí se právní případ podle principů spravedlnosti a zásad, na nichž spočívá tento zákon, tak, aby se dospělo se zřetelem k zvyklostem soukromého života a s přihlédnutím k stavu právní nauky i ustálené rozhodovací praxi k dobrému uspořádání práv a povinností.*“ Jestliže není tedy možné postupovat podle analogie zákona, lze výjimečně aplikovat právní zásady příslušného právního odvětví. Rozdíl od analogie legis spočívá v tom, že neexistuje v právním řádu žádný právní předpis, který by měl stejný teleologický základ. V tomto případě dochází k analogii celého právního řádu.

Argument *reductio ad absurdum* je založen na logické úvaze, svědčící v konkrétním případě o tom, že dotyčný jí vyloučený interpretační výsledek by zakládal absurdní nepřijatelné důsledky, kterých mohl rozumný zákonodárce s těžší chůzí chtít dosáhnout a jež se tak zcela bezpečně vymykají sociálně funkčnímu určení právní normy. Jedná se o situace, kdy by výsledek interpretace byl zcela nelogický či nesmyslný.²¹ Důsledkem je potom vyloučení této výkladové možnosti.²² Bydlinsky uvádí, že za nepřijatelný (a tedy absurdní) je možné považovat takový závěr, který by odmítli takřka všichni lidé, kteří právní řád alespoň základně akceptují, avšak bez ohledu na jejich obecný ideologický názor.²³ Jako příklad lze uvést případ, který již uvádím u argumentu *a fortiori*, a totiž případ, kdy je připuštěno jednostranné odstoupení od smlouvy, neboť to stanoví zákon. Bylo by přitom absurdní, aby jednostranně mohl účastník občanskoprávního vztahu něco činit, ale v dohodě s druhým by něco takového činit nemohl.²⁴

2.3. Systematický výklad

Systematický výklad využívá zvláštní argumenty právní logiky, bere ohled na celý právní řád a usiluje v souladu s principem jednoty právního řádu o bezrozporný výklad ustanovení právních předpisů. Právní řád je tedy nutné vnímat jako celek, jehož jednotlivé části nepůsobí proti sobě. Systematický výklad reflektuje občanský zákoník v §2 odst. 2 OZ, v němž se stanoví: *„zákonnému ustanovení nelze přikládat jiný význam, než jaký plyne*

²¹ HANUŠ, Libor. K argumentaci teleologickým výkladem (vázanosti soudce zákonem). *Právní rozhledy*, 2007, č. 7, s. 241.

²² KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. 1. vydání. Praha: Eurolex, 2003, s. 60.

²³ BYDLINSKY, Franz. *Grundzüge der juristischen Methodenlehre*. Wien: FOWI, 2003, s. 32.

²⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 12. 2004, sp. zn. I. ÚS 670/02.

z vlastního smyslu slov v jejich vzájemné souvislosti..“ V případě konkrétního zákona se bere v úvahu zejména struktura daného zákona, například občanský zákoník se dělí na části, hlavy, díly, oddíly a pododdíly, přičemž základní strukturální jednotkou OZ je §. Systematický výklad se nejčastěji opírá o následující pravidla: 1) *lex posterior derogat legi priori*, 2) *lex specialis derogat legi generali* a 3) *lex superior derogat legi inferiori*.²⁵

2.4. Historický výklad

Při tomto výkladu hledáme odpověď na otázku, jaký význam spojoval s interpretovaným pojmem zákonodárce, který je autorem interpretovaného ustanovení právního předpisu.²⁶ Argumentace úmyslem zákonodárce bývá někdy označována jako *argumentum a razione legis*.²⁷ K odhalení úmyslu zákonodárce mohou sloužit například důvodové zprávy, protokoly, které byly vyhotoveny při přípravě zákona, předchozí verze návrhů zákona a další materiály, z nichž lze úmysl zákonodárce zjistit. V občanském zákoníku je tento výklad rovněž vymezen v §2 odst. 2 OZ, kde se stanoví, že „*zákonnému ustanovení nelze přikládat jiný význam, než jaký plyne z jasného úmyslu zákonodárce.*“ Kdo je zákonodárcem, nám stanoví čl. 15 Ústavy. Dle něho náleží zákonodárná moc v České republice Parlamentu.

2.5. Komparativní výklad

Komparativní výklad srovnává postup týkající se obdobných institutů v právních řádech jiných států.²⁸ Důležitým se stává v případě, kdy naše právní úprava převzala určitý institut z právního řádu jiného státu. Například institut dědické smlouvy dle § 1582 a násl. OZ jsme převzali z právního řádu Švýcarska²⁹, proto je třeba se ptát, jak je dědická smlouva upravena ve švýcarské právní úpravě a jaký má význam. České právo náleží do právní rodiny německého práva, přičemž v soukromém právu je našemu právnímu řádu nejbližší právo rakouské.³⁰ Proto je třeba v případě, kdy narazíme na výkladový problém, nejprve komparovat z právními řády výše zmíněných zemí. Připouští-li výklad českého práva několik

²⁵ HARVÁNEK, Jaromír a kol. *Teorie práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. s. 376.

²⁶ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 118.

²⁷ KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. 1. vydání. Praha: Eurolex, 2003, s. 51.

²⁸ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 138.

²⁹ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475 – 1720)*. 1. vydání, 2015, s. 279.

³⁰ KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1996, s. 119.

rovnocenných možností, případně jsou-li příliš vágní, pak je účelnější volit tu možnost, která je existujícím řešením v jiném právním řádu, než užít volné soudcovské uvážení.³¹

3. Teleologický výklad

Vázanost soudu zákonem neznamená bezpodmínečně nutnost doslovného výkladu aplikovaného ustanovení, nýbrž zároveň vázanost smyslem a účelem zákona, neboť znát zákony neznamená znát jejich slova, ale pochopit jejich význam a působení.^{32 33} Teleologický výklad je argumentace účelem (telos) interpretovaného ustanovení. Ta je založena na tom, že je-li interpretované ustanovení nejasné a je-li současně znám účel, kterého má být tímto ustanovením dosaženo, je třeba z několika jazykově možných výkladových výsledků vybrat

³¹ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 196.

³² Celsova věta z Digest.

³³ Stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 1/96.

právě ten, který je nejlépe uzpůsoben k naplnění tohoto účelu.³⁴ Za pomoci argumentace e ratione legis (účelem zákona) lze také, často s pomocí právních principů, vyplňovat mezery v právu de lege lata (nikoli mezery de lege ferenda – to by již byla tvorba práva, nikoliv jeho výklad).³⁵ Pro teleologický výklad zákona je příznačné, že se k němu sáhne tehdy, když verbální znění zákona není aplikačně přiléhavé a řešením případu by přitom měl být naplněn výrazný politický či hodnotový cíl (svoboda obchodu, náprava křivdy v restituci).³⁶ Wintr definuje teleologický výklad takto: „*Teleologickým výkladem zákona nebo jeho ustanovení se tak rozumí výklad orientující se na účel právní normy v zákoně vyjádřený, popřípadě na účel právní úpravy, jejíž součástí interpretovaná norma je. Za teologický výklad můžeme považovat i výklad právní normy v duchu účelů a hodnot celého právního řádu.*“³⁷ Teleologický výklad souvisí se zásadou cessante ratione, cessat lex ipsa, tedy odpadne-li důvod vydání zákona, odpadne i sám zákon. Tuto zásadu používá ve svých nálezech i Ústavní soud, když například v nálezu ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 15/01 judikoval, že „*V situaci, kdy v důsledku zrušení určitého zákonného ustanovení derogačním nálezem Ústavního soudu ustanovení jiné, obsahově od předchozího odvislé, ztrácí rozumný smysl, tj. ztrácí opodstatněnost své normativní existence, je tímto dán důvod i pro zrušení tohoto zákonného ustanovení, a to aniž by se jednalo o postup ultra petitem. Platnost takového ustanovení zaniká totiž na základě principu cessante ratione legis cessat lex ipsa, derogace provedená Ústavním soudem má proto toliko evidenční, technickou povahu.*“ Úpravu teleologického výkladu najdeme v občanském zákoníku opět v §2 odst. 2 OZ, kdy se stanoví: „*nikdo se nesmí dovolávat slov právního předpisu proti jeho smyslu.*“ Na rozdíl od historického výkladu, který hledá úmysl sledovaný historickým zákonodárcem, se teleologický výklad zaměřuje na objektivní smysl a účel zákona.³⁸ Podstatou výkladu teleologického je tedy hledání objektivního smyslu a účelu interpretované právní normy. Proto se často pracuje s pojmem objektivní teleologický výklad, zatímco historický výklad se označuje jako subjektivně historický výklad.

3.1. Subjektivně historický a objektivně recentní výkladový cíl

Při subjektivně historickém výkladu jde o stanovení významu, který s interpretovaným textem spojoval jeho autor, tedy zákonodárce, a to bez ohledu na to, do jaké míry se mu tato

³⁴ Tamtéž, s. 159.

³⁵ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 146, 151.

³⁶ DAVID, Ludvík. Poznámky k teleologickému výkladu zákona. *Právní rozhledy*, 2006, č. 23, s. 860.

³⁷ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. Praha, Auditorium 2013, s. 123.

³⁸ LAVICKÝ, Petr a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 44.

vůle podařila v jeho textu vyjádřit.³⁹ Je-li cílem výkladu recentní objektivní výkladový cíl, zkoumáme, jaký objektivní význam má zákonný text pro jeho adresáta. Tento výkladový cíl je spojen s principem právní jistoty. K jeho dosažení slouží formálně systematický výklad a teleologický výklad. Jazykový výklad se může týkat obou těchto výkladových cílů, podle toho, zda je rozhodný jazykový úzus, který byl vlastní historickému zákonodárci, či obecný jazykový úzus v době interpretace právního předpisu.⁴⁰ V rámci objektivního výkladového cíle je předmětem zkoumání objektivní význam zákonného textu, a to v době jeho publikace.⁴¹ Pokud budeme poměřovat tyto dva výkladové cíle, dostane přednost objektivní recentní cíl. Když dospějeme jednoznačně k tomu, jak tomu má rozumět dnes adresát, toto nám stačí a je potom v celku jedno, jak tomu rozuměl historický zákonodárce. Výklad historického zákonodárce se nám uplatní pouze podpůrně, pokud je například více možností. Pak vybíráme právě tu, která je v souladu s vůlí zákonodárce.

3.2. Politické zneužití teleologického výkladu

Teleologický výklad může sloužit jako „zástěrka“ vlastních hodnotových názorů soudce.⁴² Jako příklad lze uvést nacistické převzetí moci v Německu v roce 1933 nebo komunistické převzetí moci v Československu v roce 1948. Dalším příkladem je radikální přístup při převzetí moci komunisty v Rusku v roce 1917. V první etapě vývoje sovětského práva byl vydán dekret sovětské vlády o soudnictví, ve kterém bylo nařízeno soudům, aby zákony sesazené vlády aplikovaly jen do té míry, do jaké nebyly revolucí zrušeny, a pokud nejsou v rozporu s revolučním svědomím a právním vědomím. Soudci tak aplikovali revoluční vědomí dle svého volného uvážení.⁴³ Knapp uvádí, že každá autoritativní interpretace, kdy v případě konstantní judikatury jde o určitý druh soudcovského práva, je na rozhraní mezi výkladem práva a jeho tvorbou.⁴⁴

3.3. Neplatnost pro rozpor se zákonem, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje (§580 odst. 1 OZ)

Příklad, kdy je třeba užití teleologického výkladu, abychom rozhodli, zda je právní jednání neplatné pro rozpor se zákonem, je §580 odst. 1 OZ, který stanoví *„, Neplatné je právní jednání, které se přiči dobrým mravům, jakož i právní jednání, které odporuje zákonu,*

³⁹ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 82.

⁴⁰ Tamtéž, s. 86.

⁴¹ Tamtéž, s. 84 – 85.

⁴² Tamtéž, s. 155.

⁴³ Tamtéž, s. 155.

⁴⁴ KNAPP, Viktor. *Interpretace v právu. Stát a právo*. č. 27. s. 7.

pokud to smysl a účel zákona vyžaduje.“ Na úvod je třeba říci, že právní jednání může být neplatné pouze, pokud je v rozporu s kogentní normou soukromého práva, nikoli s dispozitivní normou. Právní normy přitom mohou být kogentní relativně, v takovém případě se od nich odchýlit lze, avšak pouze určitým způsobem, anebo jsou kogentní absolutně a v takovém případě se od nich nelze odchýlit vůbec.⁴⁵ Kogentní normy mohou být stanoveny zákonem nebo předpisem nižší právní síly, pokud byl vydán na základě zákonného zmocnění. Nelze však prohlásit každé právní jednání, které je v rozporu se zákonem, za neplatné, nýbrž je třeba zkoumat, zda to smysl a účel zákona vyžaduje. To je novinka oproti §39 zákona č. 40/1964 Sb., ve kterém bylo konstatováno, že pokud je právní úkon v rozporu se zákonem, právní jednání je neplatné. Nově tedy platí, že ne každý rozpor se zákonem musí mít za následek neplatnost právního jednání. Povinností soudu bude tedy nejprve vždy zjišťovat smysl a účel zákona. Nicméně i za předchozí úpravy Ústavní soud konstatoval: „*Závěr, že určitý právní úkon je neplatný pro rozpor se zákonem nebo proto, že zákon obhází, se musí opírat o rozumný důvod dotčeného zákonného ustanovení. Nelze vystačit pouze s gramatickým výkladem. Významnou roli zde hraje především výklad teleologický. Je proto nutné se vždy ptát po účelu zákonného příkazu či zákazu.*“⁴⁶ Šlo přitom o případ, kdy starosta obce uzavřel bez souhlasu obecní rady dodatek k nájemní smlouvě, kterým bylo zvýšeno nájemné. Otázkou v tomto případě bylo, zda absence předchozího schválení obecní radou má za následek neplatnost tohoto dodatku či nikoliv.

Rozdíl, kdy prohlásíme právní jednání za neplatné pro rozpor se zákonem a kdy nikoliv, si lze ukázat na dvou příkladech. Máme dva veřejnoprávní předpisy. První stanoví, že se zakazuje prodávat hračky, které mají ostré hrany. Druhý veřejnoprávní předpis stanoví, že se zakazuje prodávat zbraně a střelivo. V prvním případě uzavřeme smlouvu ohledně hračky, jenž má ostré hrany. Proč v daném případě smysl a účel zákona nevyžaduje, aby byla neplatná? Hlavním smyslem je chránit děti před újmou. Dosáhneme účelu ochrany tím, že danou smlouvu prohlásíme za neplatnou? Nikoliv. Jedná se o platnou smlouvu, avšak jedná se o plnění s vadou a vznikají tak práva z odpovědnosti za vady. Kupující tak může požadovat podle toho, zda se jedná o podstatné porušení smlouvy nebo nepodstatné porušení smlouvy dodání nové věci bez vady, opravu věci, přiměřenou slevu z ceny nebo může od smlouvy odstoupit. Jsou tak vhodnější nástroje, kterými se účelu ochrany dosáhne lépe než tím, že smlouvu prohlásíme za neplatnou. V druhém případě bude řešení odlišné. Dojde k prodeji

⁴⁵ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1 – 654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2014, s. 2079.

⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2013, sp. zn. III. ÚS 3900/12-2.

například samopalů osobě, u které to veřejnoprávní předpis zakazuje. Například nemá zbrojní průkaz. Smyslem a účelem je zde ochrana třetích osob a veřejného zájmu. Proto s pomocí teleologického výkladu zde dojdeme k závěru, že smlouva bude v tomto případě absolutně neplatná.

3.4. Teleologická redukce

Teleologická redukce je nástroj dotváření práva, kdy se na určitý skutkový stav neaplikuje ustanovení zákona, a to přesto, že tento skutkový stav spadá do jádra pojmu tohoto ustanovení. Teleologická redukce je judikatorně popsána jako nástroj uzavření zakryté teleologické mezery spočívající v odepření aplikace daného ustanovení na případy, na které sice dopadá jeho dikce, nikoli však smysl a účel.⁴⁷ Jazykově nesporný význam příslušného ustanovení (jádro pojmu) tak obsahuje více než by odpovídalo jeho teleologii.⁴⁸ Jazykový význam předpisu je v tomto případě širší než by vyžadoval smysl a účel daného předpisu. Teleologickou redukcí je třeba odlišit od restriktivního výkladu, neboť ten se pohybuje vždy v rámci neurčité části pojmu, je tak nástrojem k odstranění sémantických nejasností, nikoliv dotváření práva.⁴⁹ Při užití teleologické redukce se již zasahuje přímo do jádra pojmu. K teleologické redukcí se přistupuje, pokud doslovný výklad určitého ustanovení není v souladu s jeho teleologickým pozadím a kdy lze hovořit o tzv. zastřené mezeře v zákoně. Jazykově nesporný význam příslušného ustanovení je širší než vyžaduje teleologické pozadí. V tomto případě zákon určité ustanovení postrádá, a to ustanovení, které by stanovilo výjimku z příliš rozsáhlé dikce existujícího ustanovení. Nástrojem k uzavření této mezery v zákoně je teleologická redukce.⁵⁰ Jako příklad užití teleologické redukce lze uvést §441 odst. 2 2. věta OZ před novelou, kde bylo stanoveno: „*Vyžaduje-li se pro právní jednání zvláštní forma, udělí se v téže formě i plná moc.*“ Za pomoci teleologické redukce se dovozovalo to, co stanoví zákon nyní, tedy: „*Vyžaduje-li se pro právní jednání forma veřejné listiny, postačí, bude-li plná moc k tomuto jednání udělena v písemné formě s úředně ověřeným podpisem.*“

⁴⁷ Srov. Nález Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 41/02.

⁴⁸ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 252.

⁴⁹ Tamtéž, s. 252.

⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 3. 2009, 4 As 1/2008-220.

4. Praktická část

4.1. Teleologický výklad v judikatuře Ústavního soudu

Vedle nálezů Pl. ÚS 21/96 a Pl. 33/97, které v práci zmiňuji výše, je třeba upozornit i na další nálezy a stanoviska Ústavního soudu, v nichž se Ústavní soud vyjadřuje k teleologickému výkladu. Za zmínku stojí stanovisko pléna Ústavního soudu Pl. ÚS-st. 1/96: *„V případě aplikace právního ustanovení nutno prvotně vycházet z jeho doslovného znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti, jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoli pochybnost, lze upřednostnit výklad e ratione legis před výkladem jazykovým.“* Na

toto stanovisko navazuje Ústavní soud v nálezu Pl. ÚS 138/06 ze dne 10. 8. 2006, když judikuje: „... nelze ztotožňovat text právního předpisu a právní normu, která je významem tohoto textu. Je třeba mít na zřeteli, že právní norma se ne vždy musí krýt s tím, jak je vyjádřena v textu zákona, a to ani v takovém případě, kdy se text může jevit jako jednoznačný a určitý.“ V nálezu I. ÚS 69/06 ze dne 12. 10. 2006 potom Ústavní soud vyslovil, že „nabízeli se jak výklad zákona, který vede k popření smyslu zákonné úpravy, tak výklad, který vede k naplnění tohoto smyslu, je racionální a ústavně žádoucí, aby obecná justice zvolila výklad druhý. Takovýmto postupem nijak nezasahuje do výlučné kompetence zákonodárce, ale naopak, v souladu s použitím principu objektivního teleologického výkladu, naplňuje účel zákona a presumovanou vůli racionálního zákonodárce.“

V případě, který se týkal výkladu §22 odst. 8 zákona č. 229/1991 Sb. (dále jen „zákon o půdě“), bylo původně rozhodnuto o zamítnutí návrhu, kterým se stěžovatelé domáhali, aby stavba vepřina byla převedena do jejich vlastnictví podle §22 odst. 8 výše zmíněného zákona. Oba soudy vyložily podle stěžovatelů §22 odst. 8 zákona o půdě natolik restriktivně, že šlo podle stěžovatelů o výklad v rozporu se zákonem. Ustanovení §22 odst. 8 věty první zákona stanoví: „Je-li na pozemku vlastníka stavba ve vlastnictví jiné právnické osoby, která zajišťuje zemědělskou výrobu, nebo stavba ve vlastnictví státu, a má-li vlastník pozemku nevypořádané nároky na poskytnutí náhrad dle tohoto zákona nebo na vydání majetkového podílu dle zákona č. 42/1992 Sb. Ve výši nejméně 50% ceny stavby vůči vlastníkovi stavby, může na návrh vlastníka pozemku rozhodnout soud o převodu stavby vlastníkovi pozemku.“ K dispozici jsou dva výklady, a to zužující a rozšiřující. Ústavní soud dále judikoval: „Jsou-li k dispozici dva rovnocenné výklady, z nichž jeden je extenzivní a druhý restriktivní, musí soud zvolit ten z nich, jenž odpovídá dalším metodám výkladu, zejména pak úvaze teleologické.“ Ústavně konformním výkladem je tak výklad extenzivní: zákon o půdě je třeba vykládat tak, aby jeho aplikací bylo možno dosáhnout účelu, který zákonodárce sledoval (náprava křivd).⁵¹

Další případ, kde bylo užito soudem teleologického výkladu, je trestní věc, kdy bylo rozhodnuto o vzetí stěžovatele do vazby podle §68 trestního řádu. Stalo se tak poté, co byl podán návrh na potrestání stěžovatele pro trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle §197a odst. 1 trestního zákoníku. Ve stížnosti stěžovatel tvrdil, že obviněného lze vzít do vazby podle §67 trestního řádu jen tehdy, existuje-li současně některý z důvodů uvedených v §68 odst. 3 trestního řádu, přičemž zákon v daném směru vyžaduje,

⁵¹ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2001, II. ÚS 277/99.

aby takový obviněný „pokračoval v trestné činnosti, pro kterou je stíhán“, což dle něho nutno vykládat tak, že v časové posloupnosti muselo dojít nejdříve k zahájení trestního stíhání obviněného pro první skutek a poté by musel obviněný v téže trestné činnosti pokračovat.

Ústavní soud vymezil, že doktrína reflektuje nejednoznačnost výkladu ustanovení 68 odst. 3 písm e) trestního řádu, nicméně při srovnání odlišných interpretací daného zákonného ustanovení dochází k závěru, dle něhož „v případě, kdy pachatel bezprostředně po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody navázal dalším trestným činem na předchozí trestnou činnost, byť za ni byl již odsouzen, zvláště když se tato situace již opakuje poněkolkráté, bylo by možné připustit, že z hlediska teleologického výkladu jde také o případ pokračování v trestné činnosti, pro niž je stíhán (teleologický výklad zdůrazňuje smysl a funkci zákona, kterým je třeba proti takovým obviněným vazebně zasáhnout a tím jim zabránit v pokračování nebo v opakování trestné činnosti). Judikatura Ústavního soudu je v dané věci tak vedena prioritou teleologického výkladu jednoduchého práva, zásadou restriktivního výkladu trestněprocesních norem omezujících základní práva a svobody a dále principem proporcionality. Pojem „pokračoval“ užitý zákonodárcem v §68 odst. 3 písm. e) trestního řádu dopadá proto pouze na situace, kdy obviněný pokračoval v trestné činnosti po zahájení trestního stíhání, a nikoliv před zahájením trestního stíhání, ledaže vazba uvalená podle uvedeného zákonného ustanovení na obviněného za skutek bezprostředně navazující na předchozí, obstojí v testu proporcionality, neboť sleduje přiměřený cíl a není dán jiný přiměřený šetrný prostředek, kterým bylo možno tohoto cíle dosáhnout.⁵²

V dalším případě se Ústavní soud vymezil k interpretaci a aplikaci zákona sloužícího k nápravě křivd způsobených minulým režimem. Judikoval, že v případě aplikace rehabilitačních předpisů platí, že teleologický přístup k výkladu práva musí převážit nad čistě dogmaticky gramatickým výkladem, tak aby byl v maximální míře naplněn účel rehabilitačních a na ně navazujících předpisů, jímž je zmírnění křivd spáchaných předchozím režimem. Ústavní soud proto označil přístup Nejvyššího správního soudu za formalistický, pokud vedl k závěru, že stěžovatelům, v jejichž případě došlo ke zrušení trestních rozsudků mimo rehabilitační řízení a účast na rehabilitaci byla vyslovena dodatečně per analogiam, jednorázová peněžní částka podle zákona č. 261/2001 Sb. nepřísluší.⁵³

⁵² Nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, IV. ÚS 1770/07.

⁵³ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 10. 2007, sp. zn. I. ÚS 2366/07.

4.2. Teleologický výklad v judikatuře Nejvyššího soudu

Případ, který zde uvedu, se týkal §19 odst. 3 zákona č. 634/1992 Sb. (dále jen „zákon o ochraně spotřebitele“). Jak soud prvního stupně, tak soud odvolací vyšly ze zjištění, že žalobce koupil u právní předchůdkyně žalované počítač HUMMER 2430 NOTEBOOK (dále jen „počítač“). Poté uplatnil u prodejce v jeho prodejně vadu počítače spočívající v nefunkčnosti disketové jednotky a počítač zde téhož dne předal k vyřízení reklamace. Žalobce se s prodejcem nedohodil na lhůtě k vyřízení reklamace delší než 30 dnů od jejího uplatnění. Autorizovaný servis, jemuž byl počítač zaslán k posouzení vady, resp. k jejímu odstranění, počítač prodejci vrátil s přípisem, ve kterém mu sdělil, že jej vrací, neboť byl nedostatečně zabalen apod., takže nelze vyloučit neodborný zásah. Žalobcova reklamace tak byla zamítnuta. Žalobce odmítl počítač převzít a přípisem od kupní smlouvy odstoupil s odůvodněním, že žalovaná nevyřídila reklamaci v zákonem stanovené třicetidenní lhůtě, v důsledku čehož se reklamovaná vada stala neodstranitelnou ve smyslu §19 odst. 3 zákona o ochraně spotřebitele.

Odvolací soud s odkazem na §19 odst. 1 zákona o ochraně spotřebitele vyslovil názor, že vyřízení reklamace v sobě zahrnuje též vyrozumění spotřebitele o výsledku reklamace. Jestliže žalovaná zdůvodnila žalobci zamítnutí reklamace až po třicetidenní lhůtě, svou povinnost vyříditi reklamaci nesplnila. V důsledku odstoupení žalobce se kupní smlouva od počátku zrušila a smluvním stranám vznikla povinnost vzájemně si vrátit poskytnuté plnění.

Proti rozsudku podala žalovaná dovolání. Nesouhlasí s právním závěrem odvolacího soudu, že žalobci vzniklo právo odstoupit od kupní smlouvy. Polemizuje s tím, že nevyřídila reklamaci včas. I nadále prosazovala názor, podle něhož předala-li žalobci na prodejně písemné potvrzení o zamítnutí reklamace, k němuž bylo přiloženo vyjádření odborného servisu o důvodech zamítnutí reklamace, dodržela zákonnou třicetidenní lhůtu podle §19 odst. 3 zákona o ochraně spotřebitele. Odvolacímu soudu přitom vytýká, že z odůvodnění jeho rozhodnutí není zřejmé, na základě jakých právně-logických argumentů a interpretačních metod svůj právní názor zaujal.

Nejvyšší soud vysvětlil, že vázanost soudu zákonem neznamená bezpodmínečně nutnost doslovného výkladu aplikovaného ustanovení, nýbrž zároveň vázanost smyslem a účelem zákona. Při aplikaci právního ustanovení je nutno prvotně vycházet z jeho doslovného znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (umožňující např. více

interpretací), jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoliv pochybnost, lze upřednostnit výklad e ratione legis před výkladem jazykovým. Z jazykového výkladu §19 odst. 3 zákona o ochraně spotřebitele vyplývá, že podmínkou vzniku nevyvratitelné domněnky o neodstranitelnosti vady prodané věci je nevyřízení reklamace ve lhůtě 30 dnů od jejího uplatnění. Povinnost prodejce v zákonné lhůtě vyrozumět spotřebitele o způsobu vyřízení reklamace v něm výslovně vyjádřena není. Pojmu „vyřídit“ použitému ve zkoumaném ustanovení odpovídají významově slova „urovnat“, „uspořádat“ apod. Všem těmto výrazům je společné to, že ten, kdo v tomto smyslu jednal, docílil stavu, v němž se již nebude muset „vyřízenou“ věcí zabývat. S přihlédnutím k vysvětlenému významu použitého pojmu „vyřídit“ lze logickým výkladem daného ustanovení dojít k závěru, podle něhož přijal-li prodávající od spotřebitele, který jej kontaktoval, věc k reklamaci, pak k vyřízení reklamace dojde až v okamžiku, kdy prodávající spotřebitele vyrozumí o tom, jakým způsobem byla reklamace vyřízena. Teprve tehdy je možno reklamaci považovat za vyřízenou. Tyto závěry jsou v souladu s teleologickým výkladem, neboť účelem tohoto zákona je ochrana spotřebitele jakožto slabší smluvní strany, která je mimo jiné založena na informační povinnosti prodávajícího, jakožto smluvní strany se silnějším postavením. Nejvyšší soud tak za pomoci teleologického výkladu uzavřel, že stanoví-li zákon lhůtu 30 dnů k vyřízení reklamace od jejího uplatnění, pak prodejce svou povinnost splní, jestliže v zákonné lhůtě též vyrozumí spotřebitele o způsobu vyřízení reklamace.⁵⁴

Dále zde uvedu případ týkající se výpovědi z nájmu bytu. Žalobkyně se domáhala přezkoumání oprávněnosti výpovědi, kterou jí dala žalovaná z nájmu bytu. Výpověď byla odůvodněna konstatováním, že byt potřebuje žalovaná k vlastnímu užívání (k bydlení), tedy že byt bude užíván pronajímatelem ve smyslu citovaného ustanovení §2288 odst. 2 a) občanského zákoníku. §2288 odst. 2 a) občanského zákoníku stanoví: „*Pronajímatel může vypovědět nájem na dobu neurčitou v tříměsíční výpovědní době i v případě, že a) má být byt užíván pronajímatelem, nebo jeho manželem, který hodlá opustit rodinnou domácnost a byl podán návrh na rozvod manželství, nebo manželství bylo již rozvedeno,*“ Soud prvního stupně dovodil, že byl naplněn uplatněný výpovědní důvod. Zdůraznil přitom, že má-li být vypovídáný nájemní byt užíván pronajímatelem, je citovaný výpovědní důvod naplněn bez dalšího. Žalobkyně namítala, že i pronajímatel, který chce využít pronajatý byt pro sebe, může z tohoto důvodu nájem vypovědět pouze za předpokladu, že byl podán návrh na rozvod

⁵⁴

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. 33 Cdo 3228/2009.

manželství nebo manželství bylo již rozvedeno. Na podporu uvedeného právního názoru argumentovala předně tím, že v §2288 odst. 2 písm. a) občanského zákoníku je za slovem „pronajímatelem“ čárka před spojkou „nebo“, což znamená, že tato spojka byla užita ve významu vylučovacím, jímž se vyjadřuje, že danou spojkou oddělené eventuality nejsou libovolně zaměnitelné, a tedy může nastat pouze jedna z nich. Nejvyšší soud stanovil, že pochybnosti o obsahu právní normy lze odstranit výkladem, a to zejména jazykovým, historickým, systematickým a teleologickým. Nejvyšší soud za pomoci teleologického výkladu přisvědčil odvolacímu soudu a dovodil, že může-li pronajímatel vypovědět nájem bytu na dobu neurčitou bez dalšího též k zajištění bytové potřeby svého příbuzného nebo příbuzného svého manžela v přímé linii nebo ve vedlejší linii v druhém stupni, tím spíše je oprávněn – bez dalších podmínek – jej vypovědět, chce-li byt využít k uspokojení vlastní potřeby bydlení.⁵⁵

4.3. Teleologický výklad v judikatuře Nejvyššího správního soudu

Rozhodnutím Úřadu průmyslového vlastnictví byl zamítnut návrh žalobce na výmaz slovní ochranné známky ve znění „TCHIBO CAFE CLASSIC“. Žalobce tvrdil, že skutečnost, že napadaná ochranná známka obsahuje jako prvek starší namítanou ochrannou známku, může vést spotřebitele k záměně obou označení. Žalobce (dále jen „stěžovatel“) podal kasační stížnost, v níž tvrdil, že městský soud chybně aplikoval zákon č. 174/1988 Sb., o ochranných známkách (dále jen „zákon o ochranných známkách“), zejména §3 odst. 2, nesprávně dospěl k závěru, zda napadená ochranná známka byla zapsána do rejstříku ochranných známek v souladu se zákonem, když obsahovala slovní prvek zcela shodný s namítanou ochrannou známkou. Stěžovatel se tak dovolával jazykového výkladu §3 odst. 2 zák. o ochranných známkách. Nejvyšší správní soud (dále jen „NSS“) k tomu judikoval: *Jazykový výklad – jakkoli je pro právní interpretaci naprosto nezbytný (condicio sine qua non) – je pouze jednou z více metod, které má interpret právního textu k dispozici. Vzbuzuje-li výsledek jazykové interpretace pochybnosti, je třeba, aby byl přezkoušen jinými výkladovými metodami a v jejich světle potvrzen jako správný a vystihující smysl práva, resp. přirozené chápání spravedlnosti (common sense), nebo zavržen jako chybný, tomuto smyslu se přičící.* NSS dovodil, že účelem posuzované právní úpravy je v první řadě umožnit registraci označení způsobilých rozlišit výrobky nebo služby pocházející od různých výrobců, pokud tomu nebrání mezinárodní právo nebo veřejný zájem. Zároveň má NSS za to, že účelem citovaného zákona nemůže být bránit registraci označení sice způsobilých k takovému rozlišení, ale

⁵⁵

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2016, sp. zn. 1454/2016.

shodných v dílčích, třeba i navýsost marginálních aspektech s již dříve přihlášenými a registrovanými ochrannými známkami. Takový přístup by byl ryze formální, přehnaně by svazoval tržně ekonomické vztahy a nad nezbytnou míru zasahoval sféru ekonomické svobody soutěžitelů na trhu. Naopak lze mít za to, že aplikace sporného ustanovení vedená jeho doslovnou interpretací by vzhledem k uvedenému byla de facto šikanózní, axiologicky nepřijatelná a nezpůsobilá úspěšně obstát v testu proporcionality, neboť není na překážku férovému boji o zákazníka, je-li část ochranné známky shodná se starší ochrannou známkou, pokud střetnutí se označení nejsou zaměnitelná. Tedy interpretační metoda objektivně teleologická vede k závěru o potřebě preferovat právní názor zaujatý v posuzované věci žalovaným Úřadem průmyslového vlastnictví. O shodné označení se tak podle objektivně teleologického výkladu jednalo pouze tehdy, pokud u porovnávaných označení hrozilo nebezpečí záměny. NSS si je přitom plně vědom, že řešení, k němuž přikročil, je contra verba legis, je však přesvědčen, že zároveň je secundum rationem legis. Soud zde přistoupil k teleologické redukci, přičemž konstatoval, že při použití teleologické redukce je třeba důkladně zvažovat dotčení principu právní jistoty. Dále stanovil, že princip právní jistoty v projednávané věci ustupuje do pozadí natolik, že není s to použitelnost teleologické redukce odvrátit. Po uplatnění teleologické redukce tak NSS došel k závěru, že není na místě přistoupit k výmazu ochranné známky, když to účel zákona nevyžadoval.⁵⁶

V dalším případě, který napadl na Nejvyšší správní soud, stěžovatel namítal, že se nelze spokojit se závěrem městského soudu, že se zrušením rybářského revíru musí souhlasit všichni vlastníci pozemků, na nichž se uzavřená voda nachází. Jazykovým výkladem §4 odst. 7 písm. b) zákona č. 99/2004 Sb. lze sice dospět k závěru, že rozhoduje-li rybářský orgán o zrušení rybářského revíru na základě žádosti osob uvedených v §4 odst. 3 písm. b) zákona, musí být taková žádost podána všemi vlastníky pozemků, nicméně, jak uvádí NSS, pouze s gramatickým výkladem v tomto případě nelze vystačit. Odkazuje přitom na Ústavní soud, který ve své judikatuře stanovil: „*Je pouze východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu (k čemuž slouží i řada dalších postupů, jako logický a systematický výklad, výklad e ratione legis atd.). Mechanická aplikace abstrahující, resp. neuvědomující si, a to buď úmyslně, nebo v důsledku nezdělanosti, smysl a účel právní normy činí z práva nástroj odcizení a absurdity.*“⁵⁷ Konečný výklad právní normy by tedy měl být pruníkem a vyvážením jednotlivých výkladových metod – logické, systematické, historické, teleologické,

⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 3. 2009, sp. zn. 4 As 1/2008-220.

⁵⁷ Srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2007, sp. zn. IV. ÚS 1133/07.

srovnání v právu aj. Smysl ustanovení §4 zákona o rybářství lze vyčíst dle NSS z důvodové zprávy, když tento smysl je v souladu s teleologickým výkladem. NSS tak za pomoci teleologického výkladu uzavřel, že souhlasí-li všichni vlastníci pozemků, na nichž se stojatá voda nachází, při zřízení rybářského revíru s omezením svého vlastnického práva ve prospěch veřejného zájmu, přetrvává rybářský revír i v případě, že některý z vlastníků vymezených v §4 odst. 3 písm. b) zákona o rybářství, svůj souhlas následně odvolá. Pouze v situaci, kdy všichni vlastníci požádají o zrušení revíru, rozhodne správní orgán o jeho zrušení podle §4 odst. 7 písm. b) zákona.⁵⁸

Závěr

Bakalářská práce je rozčleněna do čtyř zásadních kapitol. V první kapitole nastiňuji, co znamená samotný pojem interpretace a jaké má funkce. Ve druhé kapitole se zaměřuji na jednotlivé interpretační metody, tedy metodu jazykovou, logickou, systematickou, historickou a komparativní. Podrobněji se zabývám metodou logickou, kde nastiňuji jednotlivé argumenty, které jsou s touto metodou výkladu spojené. Teleologická metoda výkladu je potom řešena v samostatné třetí kapitole, kde se zabývám vedle samotného teleologického výkladu rozdílem mezi subjektivně historickým a objektivně recentním výkladovým cílem, politickým zneužitím teleologického výkladu, neplatností pro rozpor se zákonem a teleologickou redukcí. Poslední kapitola je věnována praktické části, kde se zabývám jednotlivými rozhodnutími, resp. nálezy nejvyšších českých soudů. O tom, jak nejvyšší soudy

⁵⁸

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 10. 2011, sp. zn. 1 As 50/2010-96.

četně využívají teleologického výkladu při řešení jednotlivých případů z různých oblastí práva, tedy jak veřejného, tak soukromého, svědčí rozsáhlá judikatura těchto soudů.

Teleologický výklad má velký význam na výsledek interpretace. Tento výklad je pravděpodobně nejdůležitější výkladovou metodou. Jak uvádí Jhering ve svém díle *Účel v právu*, „*účel je tvůrce veškerého práva, neexistuje žádná právní věta, která by za svůj původ nevděčila nějakému účelu.*“⁵⁹ V literatuře se lze setkat s názorem, který přikládá teleologickému výkladu subsidiární povahu,⁶⁰ rovněž tak se lze setkat s názorem, který vyzdvihuje potřebnost teleologické metody interpretace.⁶¹ Já osobně se přikláním k druhému názoru, a to i přesto, že rozčleňuji v práci metody výkladu na standardní a nadstandardní, přičemž teleologický výklad je řazen k těm nadstandardním, které mají dle některých autorů subsidiární povahu.⁶² Bez teleologického výkladu by však dle mého názoru byly některé případy obtížně řešitelné. S přijetím nového občanského zákoníku nabývá teleologický výklad ještě na větším významu, když výše zmíněný §580 odst. 1 občanského zákoníku výslovně vyzývá k užití teleologického výkladu. Dále bude nutno teleologického výkladu využít v souvislosti s §10 občanského zákoníku a úpravu teleologického výkladu nalezneme v §2 občanského zákoníku. Teleologický výklad, jak jsem se přesvědčil při hledání judikatury, je využíván především Ústavním soudem, ale lze nalézt i mnohá rozhodnutí Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu. Očekávám, že pro futuro bude snaha tento výklad zavést i do rozhodování nižších soudů na úkor právě třeba jazykového výkladu, který momentálně v rozhodnutích nižších soudů převažuje.

⁵⁹ JHERING, Rudolf. *Der Zweck im Recht*. Leipzig: Breitkopf und Härtel, 1893, s. 8.

⁶⁰ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*, 6. vydání. Plzeň, Aleš Čeněk, 2013, s. 134.

⁶¹ HANUŠ, Libor. K argumentaci teleologickým výkladem (vázanosti soudce zákonem). *Právní rozhledy*, 2007, č. 7, s. 241.

⁶² KUBŮ, Lubomír, HUNGR, Pavel, OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Linde, 2007, s. 123. Autoři uvádí, že „teleologický výklad je na místě tam, kde zklamou jiné výklady v pořadí gramatický, logický, systematický a historický.“

Seznam použitých zdrojů

Monografie/ komentáře

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 310 s.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995, 248 s.

WEYR, František. *Teorie práva*. Brno – Praha: Orbis, 1936, 388 s.

KRAMMER, Ernst. A. *Juristische Methodenlehre*. 1. vydání. Bern: Stämpfli Verlag, 1998, 286 s.

MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, 296 s.

BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří, GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 2. vydání. Praha : ASPI, 2004, 347 s.

BYDLINSKY, Franz. *Juristische Methodenlehre und Rechtsbegriff*. 2. vydání. Wien, New York: Springer – Verlag, 1991, 671 s.

HARVÁNEK, Jaromír a kol. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 440 s.

KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. 1. vydání. Praha: Eurolex, 2003, 233 s.

FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475 – 1720)*. 1.vydání, 2015, 648 s.

KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1996, 264 s.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, 343 s.

WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. Praha, Auditorium 2013, 232 s.

LAVICKÝ, Petr a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s.

JHERING, Rudolf. *Der Zweck im Recht*. Leipzig: Breitkopf und Härtel, 1893, 450 s.

KUBŮ, Lubomír, HUNGR, Pavel, OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Linde, 2007, 335 s.

Články z odborných časopisů

HANUŠ, Libor. K argumentaci teleologickým výkladem (vázanosti soudce zákonem). *Právní rozhledy*, 2007, č. 7, s. 237 - 241.

DAVID, Ludvík. Poznámky k teleologickému výkladu zákona. *Právní rozhledy*, 2006, č. 23, s. 860 - 862.

KNAPP, Viktor. Interpretace v právu. *Stát a právo*. č. 27. s. 6 - 14.

Právní předpisy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 229/1991 Sb., zákon o půdě, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 174/1988 Sb., o ochranných známkách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/2004 Sb., o rybářství, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o

poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945

Soudní rozhodnutí

Nález ÚS ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4.2.1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96.

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 12. 2004, sp. zn. I. ÚS 670/02.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 12. 2004, sp. zn. 6 As 49/2003-46.

Stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 1/96.

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2013, III. ÚS 3900/12-2.

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 41/02.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 3. 2009, 4 As 1/2008-220.

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2001, II. ÚS 277/99.

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, IV. ÚS 1770/07.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 3. 2009, sp. zn. 4 As 1/2008-220.

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2007, sp. zn. IV. ÚS 1133/07.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 10. 2011, sp. zn. 1 As 50/2010-96.

Shrnutí/ abstrakt

Tato bakalářská práce pojednává o interpretaci v právu. Uvádí jednotlivé metody výkladu, které mohou být využity při výkladu sporných ustanovení, případně sporných slov v těchto ustanoveních. Práce se rozčleňuje do čtyř zásadních kapitol. 1) Interpretace v právu, 2) Interpretační metody, 3) Teleologický výklad, 4) Praktická část. Jak napovídá název práce, práce se zabývá dopodrobna zejména teleologickým výkladem, a to jak po stránce teoretické, kdy práce definuje tento výklad, tak po stránce praktické, kdy je rozebráno několik rozhodnutí nejvyšších soudů České republiky, ve kterých se tyto soudy uchýlily právě k teleologickému výkladu.

This bachelor thesis deals with the interpretation in law. It presents individual methods of interpretation, which can be used in the interpretation of problematic articles and problematic words in these articles. The bachelor thesis is divided into four essential chapters. 1) Interpretation in law, 2) Methods of interpretation, 3) Teleological interpretation, 4) Practical

part. As the title of the bachelor thesis indicate, the bachelor thesis deals with especially teleological interpretation both in theory and praxis, when it is analysed some judicial decisions of the highest courts in the Czech republic, in which these courts decided based on teleological interpretation.

Klíčová slova/ key words

Interpretace práva, interpretační metody, jazykový výklad, logický výklad, systematický výklad, historický výklad, komparativní výklad, teleologický výklad, teleologická redukce

Interpretation of law, methods of interpretatiton, grammar interpretation, logical interpretation, systematic interpretation, historic interpretation, comparative interpretation, teleological interpretation, teleological reduction